

Reportažo autorės –
mokytoja N. Dambrauskienė,
Justė Pakalnytė,
Vaida Stankevičienė

Muzikos laikas

2014-01-07



Pagaliau! 1816 m. Vienoje J. Melcelis (*J. Maelzel*) užpatentavo ir pagamino pirmuosius 200 metronomų ir išsiuntinėjo juos Europos kompozitoriams. Vienas pirmųjų siuntinį su prietaisu tiksliam muzikos tempui nustatyti gavo L. van Bethovenas.

Nereikia stebėtis, kad būtent **klasicizmo** – racionalumo, tikslumo ir loginio prado – laikotarpiu muzikantai įgavo galimybę tiksliai „pamatuoti“ muzikos kūrinio „laiką“ – jo tempą. Nuo Renesanso laikų paplitusius itališkus terminus *Adagio*, *Moderato*, *Vivo* ir kt. papildė tikslūs kompozitorių nurodymai atlikėjams: pvz., žymėjimas M.M. = 60 reiškia, kad metronomo švytuoklė tiks 60 kartų per minutę ir kas sekundę skaičiuoja vieną ketvirtinę.

Tai buvo epocha, kai tempą nurodantis terminas galėjo būti iškeltas į muzikos formos pavadinimą: *sonatinis allegro* tapo klasicistinės sonatos svarbiausia dalimi. O klasikinių variacijų atlikėjui buvo svarbu išlaikyti metrinį pulsą keičiantis ritmui ir smulkėjant ritmo piešiniui su vis nauja variacija.

Labai lėti	Largo Lento Adagio	M.M. = 46 M.M. = 50 M.M. = 54	plačiai lėti lėti, ramiai
Lėti	Larghetto Andante Sostenuto	M.M. = 58 M.M. = 66 M.M. = 76	gana plačiai neskubant santūriai, sulaikant
Vidutiniai	Andantino Comodo Moderato Allegretto	M.M. = 69 M.M. = 80 M.M. = 88 M.M. = 108	greičiau už andante patogiai, laisvai vidutiniškai vidutiniškai greitai
Greiti	Allegro Vivo, vivace Presto	M.M. = 132 M.M. = 160 M.M. = 184	greitai gyvai, greitai labai greitai



Jaunosios pianistės Aušrinė Strakšaitė ir Rimgailė Rimantaitė iš Vilniaus Algirdo muzikos mokyklos stengėsi įsijausti į kompozitorių klasicistų muzikos laiko pojūtį: skambėjo M. Klementi *Sonatina C-dur* ir V. A. Mocarto *Variacijos op. „Užburtoji fleita“* tema. Įsiklausykite ir Jūs išgirsite muzikinio laikrodžio „tikslėjimą“ skambant vienam populiariausiam visų laikų menuetui – L. Boccherini *Menuetui iš Kvinteto E-dur*: solistei Aušrinei Budrikytei (fleita) akompanuojant mokytojai Snieguolei Jogėlienei tai tikrai pavyko!



„Pradžioje buvo ritmas“. Taip vienas žymus muzikantas, perfrazuodamas Biblijos žodžius, išskyrė RITMO, METRO IR TEMPO svarbą muzikai – menui, gyvuojančiam laike. Šie trys komponentai ir organizuoja muzikos judėjimą, ir patys keičiasi keičiantis muzikos stiliams. Mokytoja Elvyra Pakalnienė pakvietė pakeliauti per muzikos epochas, sužinoti ir, skambant įvairių stilių kūriniais, išgirsti, kaip ši triada keitėsi profesionaliosios muzikos raidoje.



Grigališkasis choralas, vienas seniausių muzikos žanrų, metro ir ritmo žymėjimų dar neturėjo ir buvo užrašomas nenurodant giedamų garsų trukmės. Kiek laiko tęsti gaidą, **viduramžių** dainininkai spręsdavo pagal giedamą skiemenį. XI a. vienuolis italas Gvidas Arcietis (*Guido de Arezzo*) suteikė pirmiesiems natų ženklams, *neūmoms*, kvadrato ar rombo formą ir perkėlė jas ant keturių linijų.

Grigališkojo choralo „Veni Creator Spiritus“ neumų „vertimą“ į šiuolaikinę notaciją buvo įdomu stebėti ekrane. Gieda salės šeimininkės - LK Vilniaus įgulos karininkų ramovės vokalinis ansamblis „Guostė“ (meno vadovė G. Rastenytė-Mališauskienė).

Renesanso laikotarpiu atsiranda metro ir taktų sistema. Renesanso šokiai – išdidūs ir šmaikštūs, iškilmingi ir žaismingi – pasižymi metrų ir ritmų įvairove.



Dažnai vieno šokio eigoje, keičiantis šokio figūroms, galėjo pasikeisti ir metras (pvz., 2/4 į 3/4), o išlaikyti metro pulsacijos tikslumą padėdavo tambūrinas. Fleitų duetui (Gabrielė ir Danielė Šiurkutės) talkina Sigita Plepytė (gitarą) ir Gabija Ulkytė (tambūrinas).



Baroko kulminacija – tai J. S. Bacho polifoninis menas. Polifoniniame kūrinyje balsai yra savarankiški ir turi savo ritminę tėkmę. Tačiau balsams papildant ar „prieštaraujant“ vienas kitam, susidaro jų dialogo įspūdis.

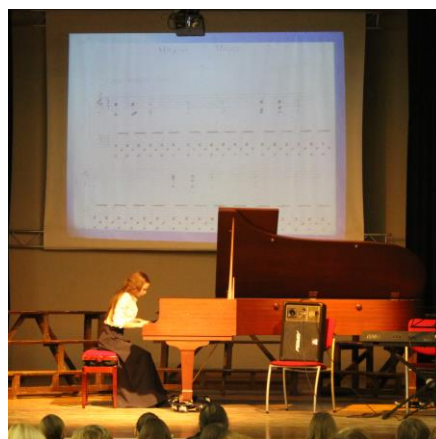
Eglė Parachnevičiūtėi pavyko įsiklausyti į darnų J. S. Bacho *Invencijos B-dur* dviejų balsų dialogą.

Romantikai manė, kad iš visų menų tik muzika gali išreikšti tai, ką sunku apibūdinti žodžiais – širdies balsą, slaptas mintis ir lyrinius jausmus. Melodijos plastika, jos alsavimas jautriai perteikia jausmus; vengiama metro akcentų regularumo ir bet kurių mechaninių pasikartojimų. Atlikėjai, įgyvendindami savo interpretacijos sumanymus, dažnai naudojami *rubato* [it. „pavogtas“ laikas] – tempo ir ritminio pulso lėtinimu arba greitinimu.



F. Šopeno valsai - tai tikros poemos, o ne šokiai įprasta šio žodžio prasme. Eglei Parachnevičiūtei puikiai pavyko perteikti didžiojo fortepijono dainiaus *Valso h-moll* jausmingumą ir poeziją.

Kompozitoriai **impresionistai**, kaip ir XIX a. pab. – XX a. pr. dailininkai, pirmenybę teikė spalvai – tembrų, harmonijos, faktūros „potėpiams“. Muzikos laiko priemonių įvairovė taip pat padėjo jiems sukurti įtikinamą įspūdį [pr. „impression“ – įspūdis]. Klausytojai „išgirdo“ prancūzo A. Caple *Sanctus* spalvas, taip pat galėjo sugretinti savo įspūdžius su ekrane regimu M. K. Čiurlionio paveikslu ir Jolantos Klenovskos (B. Dvariono dešimtmetė muzikos mokykla) scenoje „audžiamu“ M. K. Čiurlionio „*Miražu*“.



XX a. kūrėjai stengėsi nekartoti to, kas matyta, rašyta ar girdėta, o ieškoti naujų „neatrastų žemių“: šiuolaikinės muzikos panorama tapo išties marga. Tradicinės muzikos išraiškos priemonės įgavo naujų, anksčiau neregėtų galių. Ritmas tapo svarbia, o tam tikriems moderniosios muzikos stiliams svarbiausia komponavimo priemone.



XX a. muzikos stilių ritmui būdingi nereguliarūs akcentai, kintamieji ir mišrūs, taip pat neįprasti (pvz., 5/16, 1/4) metrai, nekvadratiniai, asimetriški ritmai, poliritmija ir polimetrija.

Guostė Valackaitė atlieka vokiečių kompozitoriaus S. Stolte pjesę iškalbingu pavadinimu „3+2=5“.

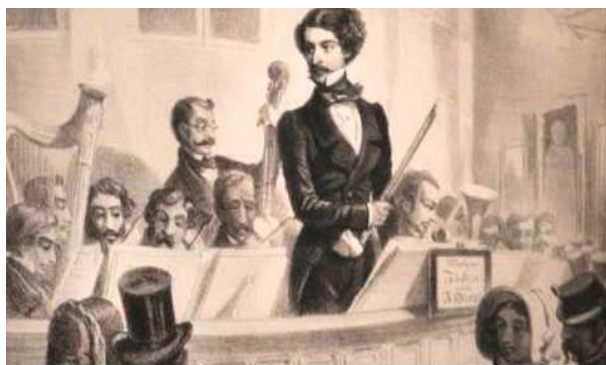
XXa. Ameriką ir Europą užliejo džiazio banga. Kertinis džiazio akmuo yra improvizacija. Todėl nenustebkime, kai išgirsime džiazio atlikėjus grojant ne visai tai, kas užrašyta kūrinyje. Neatsiejami džiazio elementai yra sinkopė ir svingas– ypatinga ritminė pulsacija, kurios esmė – atlikimas atsilikant nuo pagrindinių ritmo kirčių (*ground beat*).

Jazzman Julius Nikolajevas atlieka W. Gillock *Variacijas* „*Francky and Johnny*“ tema.



Fragmentas iš D. Brubeck *Blue Rondo A La Turk*. Šią muzikinę „akrobatiką“ atliko Matas Mitrikas, Dominykas Liberis, Ignas Gagas, Greta Butkevičiūtė, Rugilė Stonkutė, Dominyka Makarovaitė.

Atlikėjai solistai patys apsisprendžia kūrinio interpretaciją, kuri didele dalimi priklauso nuo RITMO – METRO – TEMPO nuovokos. O kaip susitarti kolektyvo – choro ar orkestro – muzikantams? Čia svarbus dirigento vaidmuo. Pirmieji dirigentai diriguodavo žiūrėdami į publiką, o siekdami, kad orkestras bent jau nenukryptų nuo tempo, įsigudrino belsti į žemę specialia lazda, iš kurios vėliau ir kilo batuta.



Dar XIX a. „valsų karalius“ J. Štrausas su smuiku rankose galėjo vadovauti orkestrui iš pagarbos publikai žiūrėdamas į salę. Tačiau vokiečių kompozitorius Richardas Vagneris sulaužė šią tradiciją ir pirmasis išdrįso diriguoti atsisukęs į orkestrą.

„*Andante, moderato, poco sostenuto, non troppo*“... Jeigu Jūs pamiršote šių muzikos terminų reikšmę, galėsite kartu su visais renginio dalyviais, trijų muzikos mokyklų solfedžio grupių moksleiviais, atlikti A. Sallinen ir U. N. Mukaillen dainą „Italija“: jos tekstą sudaro įvairūs terminai italų kalba.



Reportažo autorės –
mokytoja N. Dambrauskienė,
Justė Pakalnytė,
Vaida Stankevičienė